ProBiblio

voor bibliotheken

Good practice Historie in de bibliotheek

HISTORIE IN DE BIBLIOTHEEK

2009-2012

WWW.PROBIBLIO.NL

Colofon

Good practice Historie in de bibliotheek
@ ProBiblio, april 2013

Het project Historie in de bibliotheek kwam tot stand dankzij een bijdrage van Provincie Zuid-Holland.
Het project is uitgevoerd door ProBiblio en Erfgoedhuis Zuid-Holland en in 2012 afgerond.

Deze publicatie is gebaseerd op gesprekken met bibliotheekmedewerkers, de inhoudelijke verantwoordingen van de projecten, de Monitor Programma Historie in de bibliotheek van het Tympaan Instituut en artikelen geschreven door Aagje Gosliga voor Cultuurplein.nl, Bibliotheekblad.nl en het Archievenblad. Met dank aan Barbara van den Bos die meer dan 3,5 jaar projectleider was van Historie in de bibliotheek.

Voor meer informatie
Over Historie in de bibliotheek en de geschiedenis van Zuid-Holland: www.GeschiedenisvanZuidHolland.nl
Over Historie in de bibliotheek: Monitor Programma Historie in de bibliotheek, eindrapportage van het Tympaan Instituut (2013)
Floriëlle Ruepert, tel. 023 55 46 100,
e-mail fruepert@probiblio.nl

Inleiding 4

Samenwerking tussen erfgoedorganisaties en bibliotheken 5

Geschiedenis ervaren in de bibliotheek 6

Voorbeeld 1: Historisch Informatiepunt (HIP) of Historisch Ontmoetingspunt (HOP) 6

Erfgoededucatie: lokaal en inspirerend 9

Tips en aanbevelingen over erfgoededucatie 9

Voorbeeld 2: Verhalen van thuis 9

Voorbeeld 3: Moordspel en Expeditie X 10

Samen bouwen aan geschiedenis 13

Voorbeeld 4: Filmprojecten 13

Voorbeeld 5: Verhalentafels 14

Voorbeeld 6: Huizenproject 15

Voorbeeld 7: Canon 15

Fondsenwerving 17

INLEIDING

HISTORIE IN DE BIBLIOTHEEK

De afgelopen vier jaar (2009 - 2012) leidde ProBiblio, met medewerking van Erfgoedhuis Zuid-Holland, het project Historie in de bibliotheek. Achttien bibliotheken in Zuid-Holland experimenteerden met het toegankelijk en bereikbaar maken van historische informatie (zowel fysiek als digitaal) voor bibliotheekbezoekers. De bibliotheek wil, in samenwerking met het archief, museum of de historische vereniging, hét kenniscentrum voor lokale geschiedenis zijn voor inwoners in dorp of stad. Dat waren tegelijk de twee belangrijkste doelstellingen: samenwerking tussen bibliotheek en erfgoedorganisatie structureel maken én een breder publiek laten kennismaken met lokale geschiedenis. Dat laatste gebeurde op drie manieren: geschiedenis ervaren in de bibliotheek, cultuureducatieve projecten ontwikkelen rond lokale historie en samen bouwen aan geschiedenis, dat wil zeggen: inwoners stimuleren hun eigen verhaal te ontsluiten.

Er zijn projecten gesneuveld, maar tegelijkertijd heeft Historie in de bibliotheek prachtige projecten opgeleverd: het digitaliseren van oude films, het ontwikkelen van een app waarmee leerlingen op speelse wijze in aanraking komen met lokale geschiedenis, het organiseren van verhalentafels over een bepaald thema uit stad of dorp, het opzetten van een Historisch Informatiepunt (HIP) of Historisch Ontmoetingspunt (HOP) in de bibliotheek en een wiki met informatie over lokale geschiedenis.

Bibliotheken hebben laten zien dat zij een volwaardige partij zijn in het erfgoedveld en een spilfunctie vervullen op lokaal niveau. Het project bij ProBiblio is beëindigd, maar het uitventen van lokale geschiedenis gaat door: bijna alle bibliotheken hebben in de evaluatie aangegeven door te gaan met de activiteiten.

Met dit document deelt ProBiblio de ervaringen die zijn voortgekomen uit vier jaar Historie in de bibliotheek. Hierna volgen zeven succesvoorbeelden met tips en aanbevelingen die u eenvoudig kunt vertalen naar uw eigen bibliotheek. Als toegift sluit het document af met informatie over fondsenwerving.

Veel plezier met deze digitale brochure.

ERFGOED EN LOKALE GESCHIEDENIS: JUIST IN DE BIBLIOTHEEK!

Waarom moeten bibliotheken aan erfgoed doen? Daar zijn toch immers andere organisaties voor zoals musea, archieven en historische verenigingen?

Geschiedenis is een onderwerp dat leeft in de gemeente. De informatiefunctie en het laagdrempelige en open karakter maken de bibliotheek een ideale plek voor mensen die informatie zoeken over erfgoed en lokale geschiedenis. Het biedt de bibliotheek de mogelijkheid om te laten zien dat zij niet alleen een 'boekenuitleenservice' is, maar dat zij op meerdere manieren bijdraagt aan het verspreiden en ontsluiten van kennis.

In Historie in de bibliotheek zijn alle bibliotheken een samenwerking aangegaan met een archief, historische vereniging en/of museum.

Uit de projecten blijkt dat een meerwaarde ontstaat als de bibliotheek samenwerkt met andere culturele organisaties. Het kost tijd om elkaar en elkaars werkwijze te leren kennen, maar uiteindelijk worden samen meer en mooiere projecten opgezet. Door samen te werken worden partijen zich bewust van hun eigen specifieke kwaliteiten en die van andere. Zo zijn bibliotheken goed in het ontsluiten van kennis en erfgoedorganisaties hebben de inhoudelijke expertise. Ander bijkomend voordeel van samenwerken is het grotere bereik door samenvoeging van elkaars netwerken.

> 'Door samenwerking met erfgoedorganisaties kom je in contact met elkaars netwerken, waardoor het bereik groter wordt.'

De bibliotheek is intermediair, de schakel tussen culturele organisaties en het publiek. Deze rol past binnen de veranderende functie van bibliotheken. Een bibliotheek kan aan de gemeente laten zien dat zij een bijdrage levert of de regie voert in de samenwerking met andere (culturele) organisaties. Het wordt door gemeenten gewaardeerd en soms zelfs verwacht.

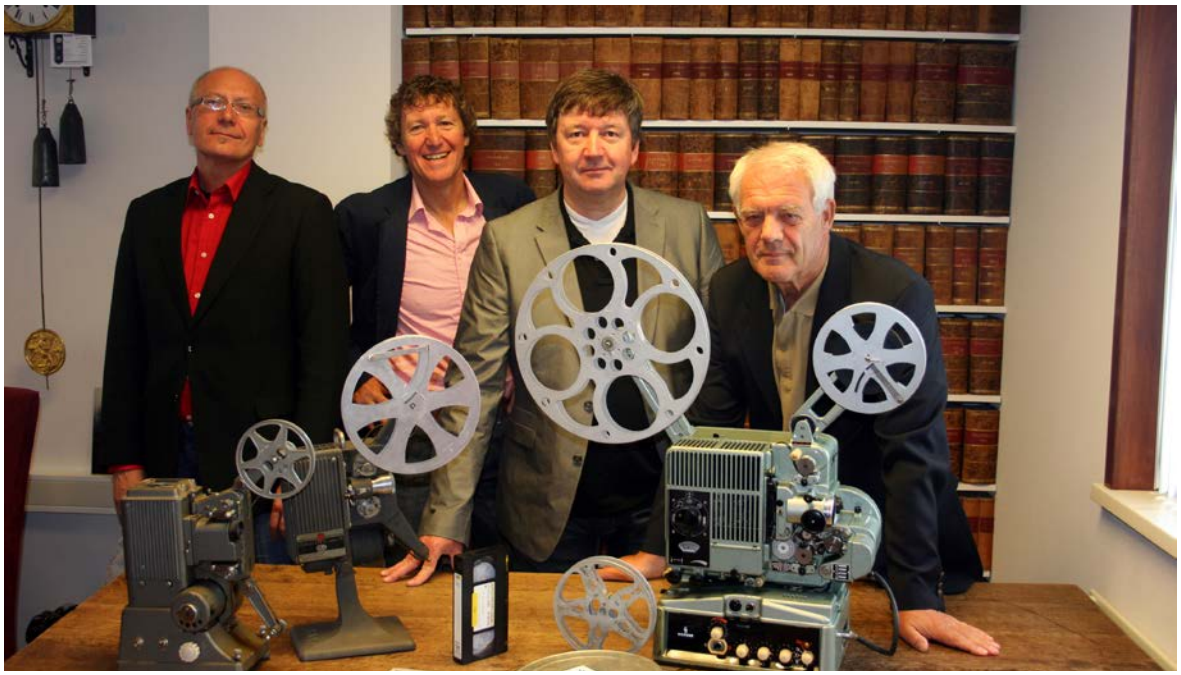

Filmproject Bibliotheek Westland, ondertekening convenant tussen Westlandse partners

GESCHIEDENIS ERVAREN IN DE BIBLIOTHEEK

De bibliotheek is dé plek voor het inwinnen van informatie over lokale geschiedenis. Vanuit het project Historie in de bibliotheek zijn diverse Historische Informatiepunten (HIP's) en Historische Ontmoetingspunten (HOP's) opgezet. Een multitouch-tafel is een ander vaak ingezet middel om lokale geschiedenis tentoon te stellen. Een multitouch-tafel is een computer met een aanraakscherm. Meerdere mensen kunnen er tegelijk beelden bewerken en filmpjes activeren. Bibliotheken gebruiken een dergelijke tafel om streekgebonden historie op de kaart te zetten, maar veelal ook als onderdeel van een ontmoetingsplek. Vooral ook voor jongeren is een multitouch-tafel een geschikte manier om historische informatie aantrekkelijk aan te bieden.

Voorbeeld 1: Historisch Informatiepunt (HIP) of Historisch Ontmoetingspunt (HOP)

Wat is het project?
In negen bibliotheken zijn een of meer (op verschillende locaties) Historische Informatiepunten (HIP's) of Historische Ontmoetingspunten (HOP's) tot stand gekomen, in samenwerking met het regionale archief, historische verenigingen en/of musea. In de bibliotheek wordt een plek ingericht waar bezoekers historische informatie kunnen vinden over de nabije omgeving. Hier vind je boeken over de plaatselijke geschiedenis, maar ook (gedigitaliseerde) oude foto's, kranten en andere archiefbronnen, en kleine tentoonstellingen en filmpresentaties. Er worden regelmatig activiteiten georganiseerd zoals filmavonden, lezingen of een genealogisch of historisch spreekuur. Voor zo'n spreekuur komt een medewerker van het

Multitouch-tafel in BplusC Leiden

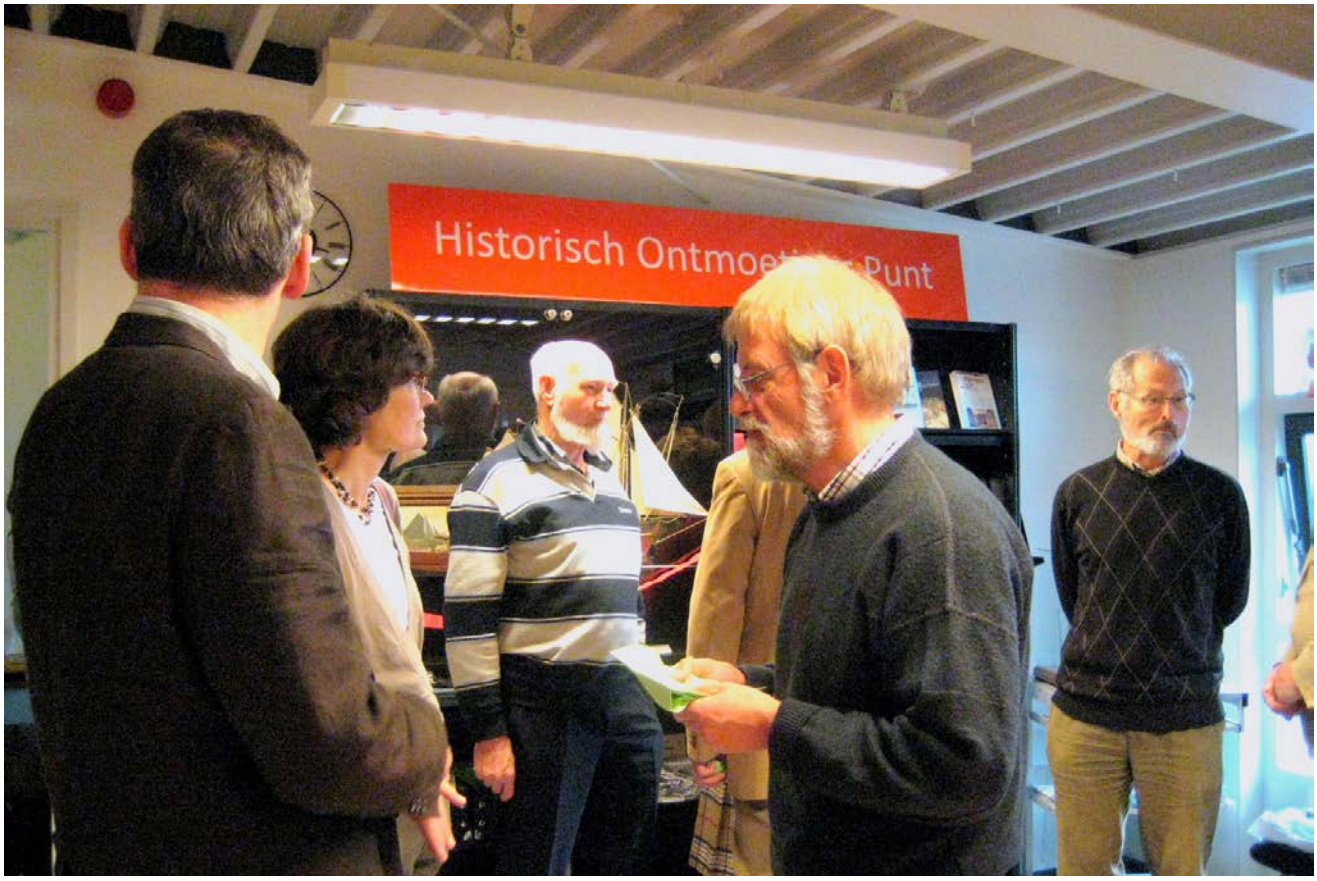

Historisch Ontmoetingspunt Bibliotheek Krimpenerwaard

archief of van de historische vereniging naar de bibliotheek om vragen te beantwoorden op historisch gebied.
Naast deze fysieke plekken zijn er ook digitale HIP's ontstaan. Dit zijn websites over de geschiedenis van het dorp of de stad, waarbij de historische informatie afkomstig is uit het archief, de historische vereniging en/of de bibliotheek. Vaak wordt geëxperimenteerd met bijvoorbeeld blogs en fora. Doelstellingen voor een HIP of HOP kunnen variëren. Het dient veelal als voorportaal voor het archief: mensen starten hun historisch onderzoek in de bibliotheek en gaan voor verdieping naar het archief (Regionaal Historisch Centrum). Daarnaast kan het HIP of HOP dienen als ontmoetingsplek.

Wat of wie wordt ermee bereikt?
Een HIP of HOP geeft een groot publiek toegang tot historische informatie. Activiteiten die eromheen worden georganiseerd, zoals lezingen en wandelingen, trekken een nieuw publiek, waaronder veel mannen. Het werkt als katalysator voor andere en nieuwe activiteiten. Daarnaast wordt een HIP of HOP ook gebruikt om participatie te stimuleren onder de lokale bevolking. In de bibliotheek is iets te doen, er valt wat te beleven.
De punten trekken vooral een ouder publiek, maar soms ook leerlingen die een werkstuk moeten maken of in schoolverband werken aan lokale geschiedenis. In Zoetermeer was bijvoorbeeld de doelstelling van het digitale HIP om de binding met Zoetermeer onder jongeren en nieuwe bewoners te versterken en de nieuwsgierigheid naar de wortels van de stad te vergroten. In HIP Ypenburg is elke week een activiteit in samenwerking met de buitenschoolse opvang.
Archieven zijn al langer bezig om hun collectie

te ontsluiten en beschikbaar te stellen voor een breed publiek. Uit de Monitor Programma Historie in de bibliotheek blijkt dat door deze projecten de archieven hun publieksfunctie beter hebben kunnen waarmaken. Historische Verenigingen lijken ook winst uit het project te halen: zij hebben een breder publiek gekregen.

Tips en aanbevelingen

- Voor het gebruik van een HIP of HOP als documentatiecentrum is het belangrijk dat mensen hier informatie krijgen die niet elders of op internet is te vinden.
- De relatieopbouw met een historische vereniging kan in het begin moeizaam verlopen. Een historische vereniging ziet een HIP of HOP wellicht als bedreiging voor haar eigen activiteiten en niet als meerwaarde. Er wordt niet ingezien dat een HIP of HOP een ander, nieuw publiek bereikt om interesse te wekken voor cultuurhistorische onderwerpen in de eigen omgeving. Een bibliotheek kan dit ondervangen door de samenwerking vanuit de directies te starten. Stel op bestuurlijk niveau de taken vast en formuleer de gezamenlijke voordelen van de samenwerking. In HOP Schoonhoven werden de afspraken bij de feestelijke opening van het HOP geformaliseerd door het ondertekenen van een convenant tussen drie partijen. Daarna werd een werkgroep ingesteld met een vertegenwoordiger uit alle drie partijen die de uitvoering op zich nam. Het succes van de werkgroep hangt uiteraard af van de kundigheid van de leden en de mogelijke klik onderling.
- In Bibliotheek Van Capelle krijgen lokale schrijvers de gelegenheid zich te presenteren met een verhaal rond persoonlijk erfgoed. Capelse schrijvers zijn gefotografeerd met een voor hen waardevol voorwerp. Over dit voorwerp schrijft de auteur vervolgens een verhaal. De foto's en verhalen staan op de website van de bibliotheek en zijn tevens te zien geweest in de etalage van de bibliotheek. Op deze manier ervaren bewoners hun literaire, culturele en historische woonomgeving. Bibliotheek Van Capelle heeft voor de uitvoering gebruik mogen maken van het project MijnDenHaag* TOPSTUKKEN van het Haags Historisch Museum.
- Een student die een (lange) stage loopt in de bibliotheek kan een flinke impuls geven aan historische activiteiten. Zo heeft een student Cultuurwetenschappen in de bibliotheek van Capelle aan den IJssel het activiteitenprogramma onder handen genomen en samen met de partners een meerjarenvisie opgesteld.

> 'Door een Historisch Informatiepunt heeft het dorp haar archief weer terug.'

Voor meer informatie

Over het opzetten van een HIP: Een historisch informatiepunt in de bibliotheek (pdf)
Over HIP's en HOP's en de contactpersonen: GeschiedenisvanZuidHolland.nl/adressen
Over het project MijnDenHaag* TOPSTUKKEN: www.MijnDenHaag.org

Historie in de bibliotheek leverde een aantal goed overdraagbare educatieve projecten op. Van belang is dat projecten vóór het onderwijs ook in samenwerking mét het onderwijs worden ontwikkeld. Scholen direct betrekken bij de ontwikkeling vergroot de structurele afname van het project.

Tips en aanbevelingen over erfgoededucatie

- Investeer in het contact met de school of docenten. Ga in een vroeg stadium met docenten om de tafel zitten en probeer antwoord te krijgen op vragen als: Hoe kan het project de lesstof vervangen? Past het in het curriculum van de school? Sluit het aan bij de kerndoelen of eindtermen? Welke lesmethoden worden gebruikt? Op deze manier wordt het project lesstofvervangend en niet iets extra's.
- Een van de voorbeelden laat zien hoe brugklassers aan het begin van het schooljaar kennismaken met de stad. Erfgoededucatie leent zich hier uitstekend voor. In maart of april maken docenten een start met de invulling van het volgend schooljaar. Neem voor die tijd contact op met de school.
- Vanaf het schooljaar 2015-2016 is de maatschappelijke stage niet meer verplicht in het voortgezet onderwijs. Dat is het nog wel tot en met het schooljaar 2014 - 2015. In de aanloop naar het verplicht maken van de maatschappelijke stage is veel geïnvesteerd in het stimuleren van maatschappelijke stages in de cultuursector en in good practice. Veel scholen zijn ervan overtuigd dat de maatschappelijke stage een meerwaarde heeft en willen ermee doorgaan. Lees voor meer informatie het document De maatschappelijke stage en bibliotheek.
  Neem voor ervaringen over een maatschappelijke stage in de bibliotheek contact met Esther Dekker van Bibliotheek aan de Vliet, e-mail edekker@bibliotheekaandevliet.nl.
- Al vele jaren wordt geïnvesteerd in cultuureducatie in het primair onderwijs. Er is veel bereikt, maar er wordt helaas te vaak geconstateerd dat cultuureducatie een marginale rol speelt op scholen. Daartoe werd aan de Raad voor Cultuur en de Onderwijsraad gevraagd advies uit te brengen hoe scholen kunnen worden ondersteund bij het verzorgen van kwalitatief goede cultuureducatie. De twee Raden kwamen tot hoofdaanbevelingen die interessant zijn voor bibliotheken om in het achterhoofd te houden: geef scholen meer grip op de inhoud, bevorder de deskundigheid in de school én stel de culturele infrastructuur in dienst van de school. Lees meer hierover op Cultuureducatie: leren, creëren, inspireren! of download de gelijknamige publicatie.
- Binnen Historie in de bibliotheek zijn cultuureducatieve projecten uitgewerkt. Wat deze projecten gemeen hebben, is dat zij een voortzetting zijn van een eerder, succesvol project. De formule is bekend en alle energie kan worden gestoken in lokale aanpassingen. Die aanpassingen zijn overigens altijd gewenst en nodig: juist het gebruik van plaatselijke geschiedenis en voorbeelden dicht bij huis maken de les aantrekkelijk voor het onderwijs.
- Voor meer good practice zie www.Cultuurplein.nl/Erfgoededucatie-Zuid-Holland.

Voorbeeld 2: Verhalen van thuis

Wat is het project?

Het project begint met een bezoek van de jeugdbibliothecaris aan de school. Aan de kinderen uit groep 7 wordt gevraagd op te schrijven hoe hun leven er momenteel uitziet. Waar zitten ze op school? Wat zijn hun hobby's? Vervolgens interviewen de kinderen hun moeder of verzorger over dezelfde belevenissen, toen zij de leeftijd van hun kind (tien à elf jaar) hadden.
In de klas maken leerlingen onder begeleiding van hun docent twee verhalen van hun aantekeningen: een over zichzelf en een over hun ouder. Als die verhalen naast elkaar worden gezet, ontstaat er een prachtig tijdsdocument. De bibliotheek verzamelt de verhalen en bundelt deze in een boek. Het boek is voor de kinderen en dient als relatiegeschenk.

Wat of wie wordt ermee bereikt?
Verhalen van thuis startte in 2010 op verzoek en met een bijdrage van de Rotary Club van Maassluis. Het doel was om het lezen onder kinderen te stimuleren en hierbij ook hun moeders te betrekken. Ook wilde de bibliotheek van Maassluis meer allochtone kinderen kennis laten maken met hun dienstverlening.

Tips en aanbevelingen
- Geef deelnemers een vast, digitaal format voor het verhaal. Dat scheelt achteraf veel redactiewerk en tijd.
- Begin op tijd en houd een ruime planning aan. Het verzamelen en redigeren van de verhalen kost altijd meer tijd dan gedacht.

> ‘Het is eigenlijk moderne geschiedschrijving.’

Voor meer informatie
Wouter van Heiningen, directeur Bibliotheek Maassluis Midden-Delfland,
e-mail wvheiningen@bibliotheekmaassluis.nl

Voorbeeld 3: Moordspel en Expeditie X

Het derde voorbeeld laat twee projecten zien die onderling veel raakvlakken hebben, maar die wat betreft techniek onderscheidend genoeg zijn om afzonderlijk te worden behandeld.

Wat is het project?
Moordspel
Met de Crime Scene-app van Streekarchief Rijnlands Midden en Bibliotheek Rijn en Venen lossen leerlingen met de hele klas een misdaad op. Het archief en de bibliotheek pasten het Moordspel, dat bedacht is door BAM (Bibliotheek, Archief en Museum Gouda) aan op de lokale situatie en ontwikkelden de formule verder. Moordspel wordt al jaren in Gouda door de eerste klassen van het voortgezet onderwijs gespeeld. Leerlingen moeten een waargebeurde moord uit het verleden oplossen. De moord is in hun eigen woonplaats gepleegd. Als historische detectives gaan zij op pad. Op verschillende locaties en met verschillende bronnen speuren zij naar aanwijzingen.
Samen met de lokale scholen ontwikkelden Streekarchief Rijnlands Midden en Bibliotheek Rijn en Venen een digitale variant voor Nieuwkoop en Hazerswoude. Het resultaat is een spel over misdaad. Het spel start met een filmpje over de misdaad. De leerlingen werken in groepjes en gaan met hun gps langs verschillende locaties (buiten). Uiteindelijk sluiten ze de opdracht af in de bibliotheek, waar ze een ‘offline’ opdracht krijgen om te kijken hoe hun misdaad afloopt. Hiervoor krijgen ze bijvoorbeeld gekopieerde archiefstukken die ze moeten bestuderen.

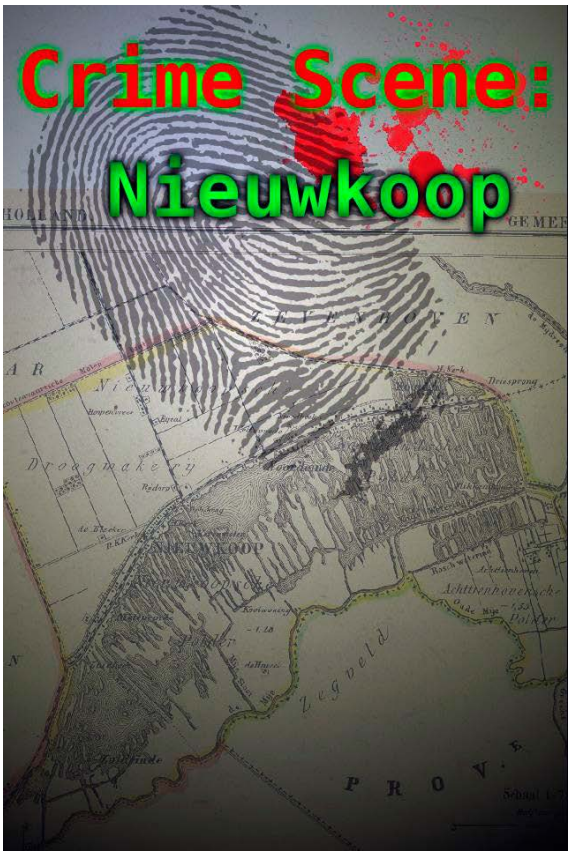

Moordspel in Gouda

Expeditie X
Expeditie X is een interactief spel voor leerlingen uit het voortgezet onderwijs. Het spel is ontwikkeld door Bibliotheek Deventer met hulp van de Blauwe Brug en Fabrique. Bibliotheek BplusC heeft het project uitgewerkt op haar eigen omgeving.
Expeditie X is een augmented reality game waarbij jongeren in teamverband de strijd met elkaar aangaan. Het spel combineert nieuwe technologieën met interessante informatie uit de directe leefomgeving. Expeditie X werkt met de Layar-app op een tablet en een CMS-systeem waarin de bibliotheek inhoud kan toevoegen. Spelers gaan naar locaties in Leiden en via Layar krijgen zij vragen door die zij ter plekke moeten beantwoorden. Expeditie X is een wedstrijd tussen teams. Elk team heeft een binnen- en een buitenteam. Het buitenteam gaat met de tablet naar buiten en beantwoordt vragen over Leiden. Het binnenteam krijgt vragen via de computer en zoekt antwoorden op internet of in boeken.

Wat of wie wordt ermee bereikt?
Het doel van Expeditie X en Moordspel is om leerlingen van het voortgezet onderwijs in aanraking te brengen met cultuur en culturele

Expeditie X Leiden

instellingen in de stad. Jongeren leren aan de hand van nieuwe technologieën meer over de stad, cultuur en geschiedenis en ze leren historische bronnen te gebruiken.

Tips en aanbevelingen

- Streekarchief Rijnlands Midden en Bibliotheek Rijn en Venen ontwikkelden samen met Books2Download een digitale versie van Moordspel. Deze is vanaf mei 2013 beschikbaar. Met de app kunnen leerlingen het spel zelfstandig uitvoeren op een smartphone. Van deze app wordt een blauwdruk gemaakt zodat het spel ook voor andere locaties ontwikkeld kan worden. Neem voor meer informatie contact op met Rowan Huiskes, e-mail r.huiskes@bibliotheekrijnenvenen.nl
- Kijk eerst goed rond wat er al is gemaakt of benader de makers van apps die reeds bestaan. Zo wordt bekend met welke partijen samengewerkt moet worden.
- Betrek andere partijen bij het project. Denk vooral aan scholen, zij zijn immers afnemers. Stel deadlines voor bijvoorbeeld het geven van feedback op de content.
- De Crime Scene-app zou in eerste instantie door studenten als stage opdracht worden gemaakt. Voor bibliotheken met weinig budget is dit een interessante optie. In verband met planning, professionaliteit en efficiëntie is de bibliotheek toch in zee gegaan met een professionele partij. Het is duurder, maar levert meer op.
- In Leiden wordt het project ingezet voor nieuwe brugklassers om de stad te leren kennen. Voor scholen die een streekfunctie vervullen, is dit project zeer interessant omdat het een kennismaking met de stad geeft.
- De techniek verandert snel. Layar en tablets geven regelmatig updates waardoor het spel soms niet optimaal werkt. Het is belangrijk dit soort technische problemen van tevoren in te schatten.

Voor meer informatie

Moordspel Gouda: Ellie Wout van Bibliotheek Gouda, e-mail e.wout@gouda.org
Crime Scene-app (Moordspel): R. Huiskes van Bibliotheek Rijn en Venen,
e-mail r.huiskes@biblitheekrijnenvenen.nl
Expeditie X: Jane Mooijenkind van BplusC in Leiden, e-mail j.mooijenkind@bplusc.nl
Expeditie X in Bibliotheek Deventer

Uit de projecten die zijn ontwikkeld in het kader van 'samen bouwen aan geschiedenis', blijkt dat mensen met hun eigen verhaal en met eigen films graag een bijdrage leveren aan lokale geschiedenis. Dat hun verhaal waardevol is en wordt bewaard voor volgende generaties, wordt ervaren als iets bijzonders. 'Samen bouwen aan geschiedenis' leverde diverse projecten op die gedurende de vier jaar al zijn overgenomen door andere bibliotheken. Die kunnen we beschouwen als beproefde projecten.

Voorbeeld 4: Filmprojecten

Wat is het project?
In de jaren '50 en '60 werd het filmen met super-8-film populair. Wat is leuker dan de eigen historische omgeving te leren kennen via filmpjes van vroeger? Hoe maak je tegelijkertijd klanten van de bibliotheek warm voor een participerend project? Het idee is eenvoudig: roep inwoners op om zolders af te speuren en oude filmpjes in te brengen. Alle ingebrachte filmpjes worden gedigitaliseerd en interessant filmmateriaal wordt bewaard in het archief. Rond het filmmateriaal kan de bibliotheek diverse activiteiten organiseren.
Bibliotheek Westland bedacht dit project en inmiddels hebben veel bibliotheken in samenwerking met erfgoedpartners dit concept overgenomen.
Het project behelst het digitaliseren en ontsluiten van oud filmmateriaal van particulieren in een bepaalde regio in een bepaalde periode. Vrijwilligers bekijken en digitaliseren het materiaal. Historisch interessant materiaal wordt - zo mogelijk rechtenvrij - opgenomen in de collectie van het archief. In ruil hiervoor krijgen deelnemers een dvd met het gedigitaliseerde materiaal mee naar huis. Van de gevonden fragmenten worden compilaties gemaakt, die op dvd onder de partners worden verspreid.

Wie of wat wordt ermee bereikt?
Dit project levert nieuwe activiteiten op als het organiseren van filmavonden. Op dergelijke avonden komen andere mensen dan normaal in de bibliotheek. Het vergroot tevens de betrokkenheid bij mensen. Het succes van de filmprojecten maakt duidelijk dat filmmateri-

Filmproject

aal de lokale geschiedenis heel toegankelijk maakt.
Het filmmateriaal wordt ook ingezet voor educatie op scholen en ter vernieuwing van de vaste presentatie in het museum.

Tips en aanbevelingen

- Werk gestructureerd en voer een goede administratie. Het gaat hier om persoonlijke herinneringen van mensen die de bibliotheek in bewaring neemt. Daar moet zuinig mee worden omgegaan.
- Bibliotheek Gouda gaf de inzenders als eis mee dat de filmpjes 'herkenbaar Gouds' moesten zijn. Hiermee bleven inzendingen van vakantie- en verjaardagsfilmpjes achterwege.
- Doe de oproep in fasen en niet via alle communicatiekanalen tegelijk. Dit voorkomt vertraging bij het bekijken en verwerken van de films. Mensen die hun kostbare materiaal hebben afgestaan, hoeven er niet te lang op te wachten.
- Maak filmpjes en maak deze toegankelijk op internet. YouTube is een geschikt kanaal hiervoor.
- Gebruik korte filmpjes voor uw eigen bibliotheekwebsite. Mensen kijken hier graag naar.

Voor meer informatie

Catherine Theissens van Bibliotheek Westland, e-mail ctheissens@bibliotheekwestland.nl
Artikel op Bibliotheekblad.nl over het filmproject van Bibliotheek Westland

Voorbeeld 5: Verhalentafels

Wat is het project?

Verhalentafels worden in diverse steden op verschillende wijze ingevuld. Wat alle projecten gemeen hebben, is dat de nadruk ligt op het documenteren van gesproken lokale geschiedenissen, ook wel *oral history*. Het gaat hier om het vastleggen van persoonlijke getuigenissen van lokale geschiedenis in verschillende periodes.
Verhalentafels worden meestal georganiseerd rondom een bepaald thema en begeleid en ondersteund door een kenner van de bibliotheek en het archief.
In de bibliotheek van Den Haag werd een speciale invulling gegeven aan een verhalentafel. Het gaat hier om het project Haagse Stories, waarbij inwoners zelf films maken en inspreken. Inwoners van Den Haag werden opgeroepen een verhaal te vertellen over de lokale Haagse geschiedenis. Onder begeleiding van historici en schrijvers tekenden ze hun herinneringen op. Met behulp van nieuwe media werd de herinnering omgevormd tot een filmpje, een digitaal verhaal: de Digitales.
Het idee hiervan is om het cultureel erfgoed van Den Haag, *oral history* en nieuwe media met elkaar te verbinden.

Wie of wat wordt ermee bereikt?

De projecten rond de verhalentafels laten zien dat mensen enthousiast en graag bereid zijn om te vertellen over de geschiedenis in hun leefomgeving. Een positief neveneffect is dat dit soort activiteiten, waar van de deelnemers een actieve bijdrage wordt verwacht, bijdragen aan maatschappelijke participatie. De verhalentafels bleken een goed middel om ouderen uit hun sociale isolement te trekken. De bibliotheek ondersteunt hiermee de gemeenschapszin.

Tips en aanbevelingen

- Voor bibliotheken die sociale cohesie als speerpunt hebben, is een verhalentafel een mooie vorm om hier inhoud aan te geven.
- Bekijk het filmpje van Heleen Hebly van Bibliotheek Den Haag en projectleider van Haagse Stories. Zij legt uit hoe een Digitales werkt.

Voor meer informatie

Verhalentafels of Stamtafels in Gouda: Ellie Wout, e-mail e.wout@gouda.org of de website www.GoudaNet.nl
Verhalentafels van Bibliotheek Maassluis Midden-Delfland: Wouter van Heiningen, e-mail wvheiningen@bibliotheekmaassluis.nl of de website www.RiTv.nl, bijvoorbeeld Bibliotheek

Journaal, aflevering 53
Digitales: De handleiding om op eenvoudige wijze zelf geschiedenis te schrijven en in beeld te brengen, zijn te vinden op www.HaagseHerinneringen.nl. Of neem contact op met Heleen Hebly van Bibliotheek Den Haag en projectleider van Haagse Stories: h.h.hebly@dobdenhaag.nl

Voorbeeld 6: Huizenproject

Wat is het project?
Bewoners van een gemeente doen onderzoek naar de geschiedenis van hun eigen huis. De gevonden informatie wordt vervolgens vastgelegd op historische websites. Zo worden deelnemers aan het project als het ware medeproducent van historische verhalen.
Aanleiding voor dit project waren de 'huizenvragen' van bezoekers aan de studiezaal van het archief. Mensen komen binnen voor een bouwtekening en zien pas in de zaal dat er nog veel meer bronnen zijn. Zo ontstond het idee om samen met de bibliotheek een cursus Huizenonderzoek[1] te ontwikkelen. De cursus bestaat uit een introductiebijeenkomst en drie workshops. Iedere workshop wordt voorafgegaan door een lezing van een archiefmedewerker, over bijvoorbeeld bewonersgeschiedenis. Daarna gaan de deelnemers zelf aan de slag met de besproken bronnen. De deelnemers schrijven zelf hun huizenverhalen en plaatsen deze online.

Wie of wat wordt ermee bereikt?
Steeds meer mensen zijn op zoek naar informatie over hun afkomst, hun plaats in de geschiedenis en de eigen omgeving. Mensen die onderzoek doen naar hun eigen huis, leveren indirect een bijdrage aan sociale binding en leefbaarheid van de eigen omgeving. De uitwisseling tussen en het enthousiasme van de mensen levert mooie momenten op. Met dit project worden met name de historisch geïnteresseerden bereikt, maar daarnaast ook docenten die op zoek zijn naar materiaal voor geschiedenislessen, met name over bronnenonderzoek.
In Schoonhoven ging het project verder dan uitleg geven en onderzoek begeleiden. Deelnemers schreven een verhaal over hun huis en vertelden het elkaar tijdens een stadswandeling.

Tips en aanbevelingen
- Een valkuil is om zoveel mogelijk theorie te willen vertellen tijdens de workshops. Bouw voldoende tijd in om deelnemers zelf aan de slag te laten gaan.
- In Alphen aan den Rijn worden de gevonden documenten zoals foto's, filmfragmenten en plattegronden ook getoond op de multitouch-tafel. Op deze manier wordt telkens nieuwe content toegevoegd aan de multitouch-tafel.

Voor meer informatie
Wonen in de zilverstand, Handleiding huizenonderzoek Schoonhoven
Verhalen van huizen uit Schoonhoven

Voorbeeld 7: Canon

Wat is het project?
Op 3 juli 2007 presenteerde de commissie Ontwikkeling Nederlandse Canon de definitieve versie van de Canon van Nederland. De Canon is bedoeld voor de samenleving als verhaal van het land dat we gezamenlijk bewonen. Via de website www.entoen.nu worden de vijftig vensters in woord en beeld gepresenteerd. Sinds 1 augustus 2010 staat de Canon van Nederland in de kerndoelen van het basisonderwijs en onderbouw van het voortgezet onderwijs. De landelijke canon lokte uit tot het ontwikkelen van regionale en lokale canons die ook in het kader van Historie in de bibliotheek zijn ontwikkeld.

Wat of wie wordt ermee bereikt?
De regionale canon is voor een breed publiek interessant maar wordt veel ingezet door het

[1] De cursus Huizenonderzoek bestaat al vijftien jaar en is door Kees van der Wiel opgezet. Hij schreef hiervoor het boek Op zoek naar huis, straat of buurt, handleiding voor historisch huizenonderzoek, Uitgeverij Verloren, 2000

onderwijs. Het maakt de stap naar de landelijke canon minder groot.

Aanbevelingen en tips

- In Bibliotheek Zuid-Holland Zuidoost was aanvankelijk het idee om de teksten voor de regionale canon te laten schrijven door vrijwilligers. Uiteindelijk is hier een tekstschrijver voor ingehuurd die ervaring heeft met schrijven voor een bepaalde doelgroep.
- Plaats de regionale canon ook op de multitouch-tafel.
- Breng tijdens de Maand van de Geschiedenis (oktober) de lokale geschiedenis extra onder de aandacht.
- De regionale canon biedt tevens interessant materiaal voor fietstochten en dergelijke. Neem contact op met het VVV om de regionale canon onder de aandacht te brengen.
- Publiceer de lokale canon gratis en eenvoudig op www.regiocanons.nl. Zo bereikt u een groter publiek, haakt u aan bij de landelijke canon en maakt u gebruik van de app Canonkijker. Deze app toont (op locatie) alle canononderwerpen die op regiocanon.nl staan.

Voor meer informatie

De lokale en regionale canons:
www.Regiocanons.nl
Canon van Zuid-Holland. Deze is tevens als app te verkrijgen.
En met YouTube-filmpjes over een aantal geselecteerde onderwerpen, zie
www.geschiedenisvanzuidholland.nl

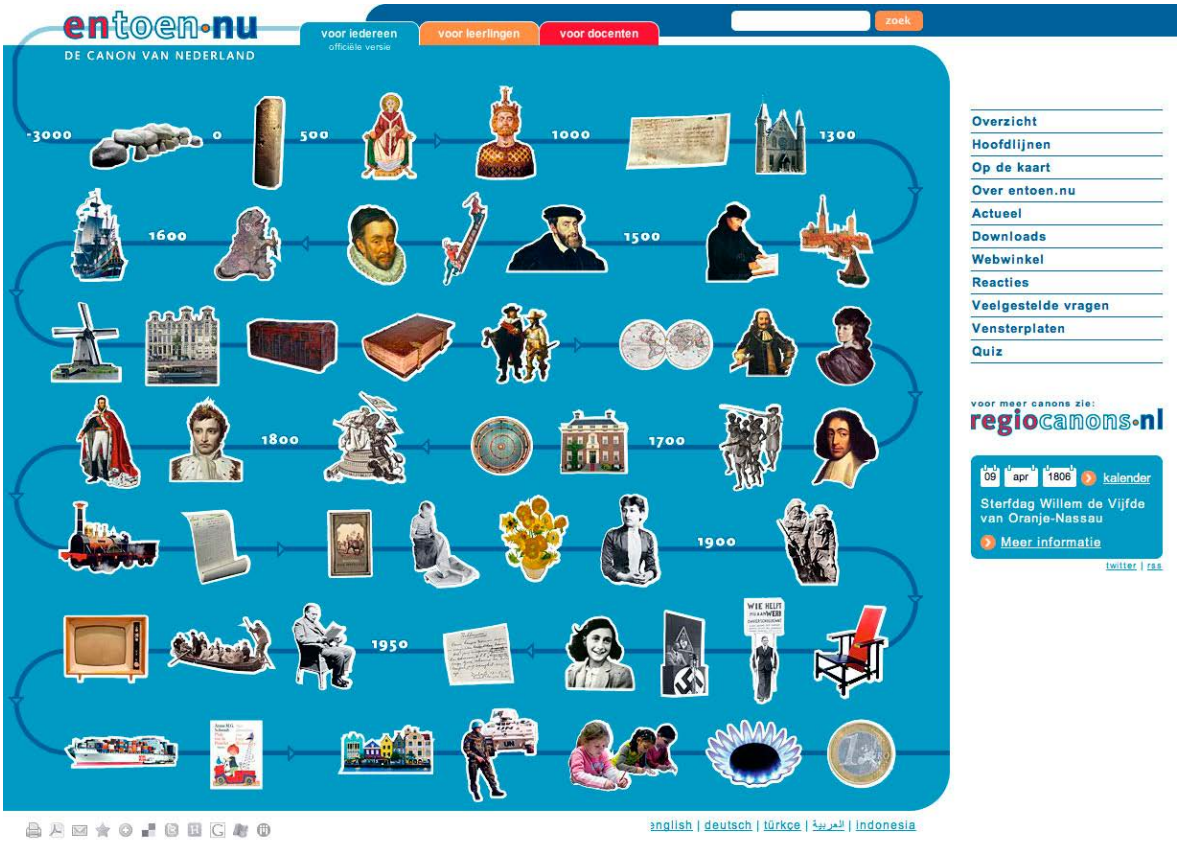

Juist in deze tijd waarin de economie er niet goed voor staat, is het voor de bibliotheek raadzaam om op zoek te gaan naar nieuwe financieringsbronnen. Alle partijen tellen in deze tijd hun knopen. Maar er is niets veranderd aan de bereidheid en belangstelling van mensen en organisaties om maatschappelijke en culturele voorzieningen of organisaties te helpen met giften. De bijdragen zullen waarschijnlijk lager uitvallen en daarom dient de bibliotheek meer in te zetten op fondsenwervende doelstellingen. Tegelijkertijd heeft Nederland meer gespaard vermogen dan ooit. Kortom, het economisch klimaat is geen reden om bij de pakken neer te zitten.

Randvoorwaarden

Een vraag die u zich vooraf dient te stellen: is uw bibliotheek wel toe aan fondsenwerving? Hier volgen de belangrijkste randvoorwaarden om te toetsen voordat u fondsenwerving in gang zet:

- Leiderschap
- De directie van de bibliotheek gaat voorop. Dit zet mensen intern in beweging en zorgt voor een serieuze aanpak bij grote sponsors.
- Functioneel draagvlak
- De rolverdeling binnen de organisatie is helder geformuleerd. Maak met uw collega's duidelijke afspraken over de taken.
- Geld (en tijd)
- Er is budget (geld en tijd) om een fondsenwervingscampagne te starten. De kost gaat voor de baat uit. Het opstellen van een plan vooraf kost u al snel 150 tot 250 uur. Krijgt u die tijd? Vervolgens gaat er tijd en geld zitten in het rondbellen, maken van folders en in sponsorgespreken. Nog voordat de eerste euro's binnen zijn!

Hierna volgt een overzicht van de kansen voor de bibliotheek op fondsenwerven en de bijbehorende aanpak.

Doelgroepen voor fondsenwerving

1. Vermogensfondsen
   Stichtingen opgericht door bedrijven (Rabobank Foundation), vermogende particulieren (Van den Ende) of overheden (Fonds voor Podiumkunsten) die uit het vruchtgebruik van belegd vermogen projecten steunen. Deze Vermogensfondsen zijn te vinden via Fondsenboek, Fondsendisk en op internet. Vraag ook in eigen regio rond naar stille familiefondsen.
2. Bedrijven, ondernemers
   Klop niet aan bij zakelijke machines die genadeloos uw sponsorvoorstel fileren op winstmaximalisatie. Ga op zoek naar mensen van vlees en bloed die u met hoofd én hart moet winnen. Zet eerst op een rij wat de bibliotheek aan sponsormogelijkheden kan bieden die hout snijden voor de ondernemer. Laat het voorstel beoordelen door bekenden uit het netwerk. Loop de stapel visitekaartjes af of koop een lijst in van de Kamer van Koophandel en ga op zoek naar de meest kansrijke en grootste sponsors. Maak een afspraak; sponsors werft u aan tafel, niet schriftelijk.
3. Particulieren
   Particulieren zijn vaak de enigen die voor lange en zelfs onbepaalde tijd willen steunen: door donateur of vriend te worden met een bijdrage per maand, kwartaal, half jaar of jaar. De beste fondsenwervingskansen voor elke erfgoedinstelling zijn nalatenschappen. Die komen incidenteel van 'vaste vrienden'. En dus dient de bibliotheek veel vrienden te werven om mogelijk op den duur nalatenschappen te mogen ontvangen. Mecenaat ofwel grote giften komen van persoonlijk betrokken burgers. U vindt ze ook onder mensen die al lang vriend zijn of anderszins al lang een persoonlijke affiniteit hebben met uw bibliotheek.

Strategie en middelen

Uw doel bepaalt de strategie. Gaat u eenmalig werven voor een groot project of structureel werven voor telkens andere projecten en vaste activiteiten?
Er is een scala aan middelen om fondsen te werven:

- Gesprekken, gesprekken, gesprekken
- Met mogelijke sponsors, vermogende parti-

culieren, bestuurders en projectadviseurs van vermogensfondsen. Dit levert het meeste op tegen de minste inspanning. Bij een eenmalige campagne begint u bovenaan bij de mogelijk grootste sponsor of donor.
- Fondsaanvragen met een aanbiedingsbrief
- Fondsen hebben aanvraagprocedures steeds vaker in standaard online formats om uw aanvraag in te gieten. Niet moeilijk, wel effectief.
- Bellen
- Het eerste alternatief voor het persoonlijk gesprek. Voor als de groep te groot is voor een persoonlijk gesprek of de bijdragen die u verwacht te klein zijn om de inspanning van een persoonlijk gesprek te rechtvaardigen. Enkele tientallen of honderden mensen kunt u zelf bellen, bijvoorbeeld met hulp van vrijwilligers. Zijn het er meer? Laat het dan over aan een professioneel telemarketingbureau.
- Brieven
- Gebruik een brief alleen ter aankondiging van een sponsor- of telefoongesprek.
- Evenementen en acties
- Dit zijn moderne vormen om mensen te mobiliseren. Grote groepen mensen lopen, fietsen of doen graag iets dat geld oplevert voor een goed doel. Evenementen zorgen bovendien voor publiciteit voor de bibliotheek én uw fondsenwervingscampagne.
- Informatiemap nalatenschappen
- Zorg ervoor dat informatie en een aparte procedure en service op orde is voor nalatenschappen.

Stap voor stap

1. Case for support
   Stel een document op (maximaal twee A4) waarin uw verhaal op een aansprekende, urgente en compacte wijze wordt verwoord. Waarom u gaat werven? Hoeveel geld hebt u nodig? Wat gaat u er precies mee doen? Wat staat ertegenover voor de sponsor? Fondsen, grote sponsors en particulieren willen precies weten wat de bedoeling is.
2. Doelgroepenanalyse en geeftabel
   Welke bijdragen moeten de diverse bronnen leveren om uw project te doen slagen?
3. Haalbaarheidsonderzoek
   Doe bij een groot project eerst een klein marktonderzoek met interviews, panels en *desk reserach* om te bepalen welke financiële doelstelling realistisch is.
4. Plan
   Werk aan de hand van dit vooronderzoek een betrouwbaar plan uit. Dit plan dient als leidraad van uw campagne.
5. Voorbereiding en lancering
   Maak promotiemateriaal in de vorm van bijvoorbeeld folders. Publiciteit gaat vaak vooraf aan de echte fondsenwerving. Kom niet te snel met een steunvraag maar geef mensen de tijd om te wennen aan uw verhaal.

Is er geloof in de maatschappelijke en culturele meerwaarde van de inhoudelijke fondsenwervende doelstelling? En is er sprake van enig cultureel ondernemerschap in uw bibliotheek? Dan komt u met bovengenoemde systematische aanpak een flink eind.
Wilt u meer weten over fondsenwerving, lees dan het *Handboek Sponsoring en Fondsenwerving* van Hans van der Westen.

POSTADRES POSTBUS 485
2130 AL HOOFDDORP
BEZOEKADRES OPAALLAAN 1180
2132 LN HOOFDDORP
TELEFOON 023 55 46 100
FAX 023 55 46 150